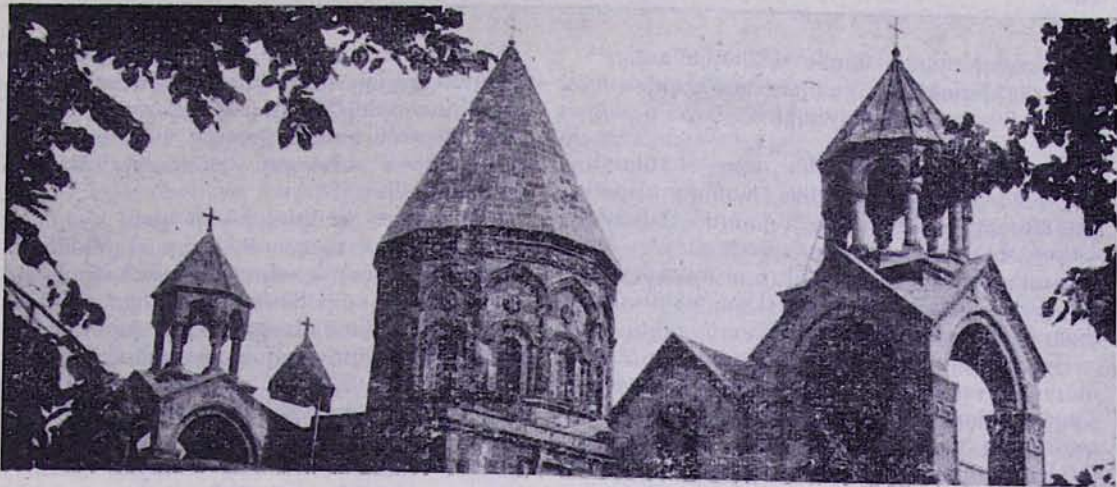

**«ԷԶՄԻԱԾԻՆ» ԱՄՍԱԳՐԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹՅԱՆ
25-ԱՄՅԱԿԻՆ ՆՎԻՐՎԱԾ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ
ՄԱՅՐ ԱԹՈՌՈՒՄ**

Հանդիսավոր և պատարագ և քարոզ

Այս տարի հունվարին լրացավ «Էջմիածին» ամսագրի հրատարակության 25-ամյակը:

Հունիսի 1-ին, կիրակի օրը, այս հիշարժան տարեվրի առիթով, Մայր տաճարում մատուցվում է հանդիսավոր և պատարագ: Պատարագում է հոգ. տ. Մուշեղ վրդ. Պետիկյանը:

Վեհափառ Հայրապետը ժամը 12-ին, եկեղեցական թափորով, առաջնորդվում է Մայր տաճար և, «Հայր մեր»-ից առաջ, ոգեշունչ քարոզով ոգեկոչում է հիշատակել լուսաբոգի Ս. Տ. Գևորգ Զ կաթողիկոսի, որի նախաձեռնությամբ և ջանքերով 1944 թվականի հունվարին սկսվում է Մայր Աթոռի երկրորդ պաշտոնաթերթի հրատարակությունը:

Ն. Ս. Օծությունը այնուհետև իր քարոզում հանգամանորեն ներկայացնում է Գեվորգ Զ-ի կյանքը, նրա եկեղեցաշեն, մշակութային, կրթական, հայրենամարտի ու խաղաղասիրական ուսանելի գործունեությունը և ապա կանգ է առնում «Էջմիածին» ամսագրի 25 տարիների ընթացքում կատարած եկեղեցական-կրոնական, հայագիտական և հայրենասիրական մեծ դերի և առաքելության վրա, ոգեկոչելով նաև հիշատակը ամսագրի հրատարակության իրենց աշխա-

տակցության բաժինը բերած Մայր Աթոռի միաբանության անդամների և մտավորականության:

Հոգեհանգիստ

Հավարտ և պատարագի **Վեհափառ Հայրապետը** եկեղեցական թափորով առաջնորդվում է Մայր տաճարի գավթում, զանգակատան հարավային կողմում, հանգուցյալ Հայրապետների շարքում, երջանկահիշատակ Ս. Տ. Գևորգ Զ կաթողիկոսի շիրիմը, որի վրա Ն. Ս. Օծության հանդիսադրությամբ և ի ներկայության հոծ բազմության կատարվում է հոգեհանգստյան մասնավոր կարգ:

Հոգեհանգստյան Ավետարանի ընթերցումից հետո, Հայոց Հայրապետը արտասանում է «Քրիստոս Որդի Աստուծոյ» աղոթքը և ոգեկոչում մի անգամ ևս հիշատակել հայ մշակույթի մեծ երախտավորների՝ Ս. Տ. Գեվորգ Զ կաթողիկոսի, Մայր Աթոռի միաբանության, հոգևոր ճեմարանի դասախոսների և այն հոգևորական և աշխարհական մտավորականների, որոնք իրենց ծառայության բաժինն են բերել սիրով և նվիրումով «Էջմիածին» ամսագրի աշխատակցության միջոցով հայ եկեղեցու պայծառությանը և հայ մշակույթի զարգացմանը:

**Հանդիսավոր նիստ Վեհարանում՝
նվիրված «Էջմիածին» ամսագրի
25-ամյակին**

Հունիսի 1-ին, կիրակի օրը, երեկոյան ժամը 18-ին, Վեհարանի հանդիսությանը ջահագարդ ու շքեղ դահլիճում **Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետի** բարձր նազադատության ներքո տեղի է ունենում հանդիսավոր նիստ՝ նվիրված «Էջմիածին» ամսագրի հրատարակության 25-ամյակին:

Որոշյալ ժամին նախագահական պատվո սեղանի շուրջ տեղ են գրավում **Վեհափառ Հայրապետը,** լուսարարապետ **տ. Հակոբյան արքեպ. Արքահամյանը,** Գերագույն հոգևոր խորհրդի անդամ և «Էջմիածին» ամսագրի առաջին խմբագիր, **պրոֆ. Առաքել Առաքելյանը,** հոգևոր ճեմարանի տեսուչ **տ. Ներսես Ծ. վրդ. Պողոսյանը,** ուխտավորաբար Մայր Աթոռում գտնվող ամերիկահայ դոկտ. **Հակոբ Ներսիսյանը** և «Էջմիածին» ամսագրի խմբագիր **Արթուր Հատիսյանը:**

Նախագահական սեղանի շուրջ տեղ են գրավել նաև՝ ՀՍՍՀ Միևիտրների սովետին առընթեր հայ եկեղեցու գործերի խորհրդի նախագահ **Կ. Դավթյանը** և Նաղաղության պաշտպանության հանրապետական կոմիտեի ընդհանուր քարտուղար **տիկին Հեղուշ Խաչատրյանը:**

Հանդիսությանը ներկա են շուրջ 300 հրավիրյալներ, այդ թվում՝ Գերագույն հոգևոր խորհրդի և միաբանության, «Էջմիածին» ամսագրի խմբագրական կազմի անդամները, հոգևոր ճեմարանի դասախոսական կազմն ու ուսանողությունը, մայրավանքի պաշտոնեությունը, մտավորականներ, թղթակիցներ և այլ հրավիրյալներ:

Հանդիսավոր նիստը բացվում է Հայկական ՍՍՀ պետական հիմնի նվագով, որին հաջորդում է հոգևոր ճեմարանի երգչախումբի «Որք զարդարեցին տնօրինաբար» շարականի կատարումը:

Այնուհետև հանդիսության բացման խոսքով հանդես է գալիս Մայր տաճարի լուսարարապետ **տ. Հակոբյան արքեպ. Արքահամյանը,** որը ոգեկոչում է հիշատակը Տ. Տ. Գևորգ Զ կաթողիկոսի և ապա վեր է հանում «Էջմիածին» ամսագրի կատարած եկեղեցական, մշակութային և հայրենասիրական շնորհակալ աշխատանքը, նվիրված հայ ժողովրդի հոգևոր լուսավորության, հայ մշակույթի ծաղկման և հայրենական զգացմունքի ամրապնդման, նաև որպես ոգեղեն կամուրջ ափյուրքի և մայր հայրենիքի հայության միջև:

Հանդիսությունը բաղկանում էր երկու մասից:

Առաջին մասում՝ զեկույց, ողբույցի և օրհնության խոսք, իսկ երկրորդ մասում՝ գեղարվեստական ծրագրի կատարում:

Զեկույցման համար խոսքը նախ տրվում է «Էջմիածին» ամսագրի խմբագիր **Արթուր Հատիսյանին:**

«Այս տարի հունվարին լուսավ Մայր Աթոռի երկրորդ պաշտոնաթերթ «Էջմիածին» ամսագրի հրատարակության 25-ամյակը:

1944 թվականի հունվարին, հրատարակվում էր «Էջմիածին»-ը, որպես «պաշտոնական ամսագիր Հայրապետական Աթոռոյ արքայ Էջմիածնի, հրամանաւ ազգընտիր տեղական Ամենայն Հայոց Հայրապետութեան տ. Գևորգ արքեպիսկոպոսի», ինչպես նշվել է առաջին համարի առաջին էջում:

Մայր Աթոռի առաջին պաշտոնաթերթ «Արարատ» ամսագիրը հրատարակվում էր 1868—1919 թվականներին:

Հայաստանում սովետական կարգերի հաստատման առաջին իսկ օրերից Մայր Աթոռի և հայրենի բարեխնամ կառավարության միջև կատարված բանակցությունների հիման վրա, Մայր Աթոռին իրավունք էր տրվում դեռևս 1922 թվականին հրատարակել ամսագիր, ունենալ տպարան և վերաբանալ հոգևոր ճեմարան:

Գևորգ Զ կաթողիկոսի անվան և գործունեության հետև և կապված սերտորեն Մայր Աթոռ ու Էջմիածնի՝ մեր օրերի հոգևոր վերագարթոնքի և վերակազմության մեծ և պատասխանատու աշխատանքները, և այդ թվում, պաշտոնաթերթի հրատարակությունը:

«Էջմիածին» ամսագիրը հանդիսացավ «Արարատ» ամսագրի շարունակությունը:

Գևորգ Զ-ը Գալուստ Կյուլպենկյանին գրած իր նամակում այսպես է բնութագրում «Էջմիածին» ամսագրի նպատակը հայ կյանքում. «Ամսագիրը արձագանքում է թե՛ հայրենի երկրի և թե՛ Սովետական Միության մեջ տեղի ունեցող բոլոր կարևոր երեվոյթներին: Արձագանքում և լուսաբանում է ափյուրքի հայության ընդհանուր կյանքի երևույթները: Տալիս է բնաշխարհի և ափյուրքի հայության և ընդհանրապես քույր եկեղեցիների եկեղեցական կյանքի կարևոր երևույթների նկարագիրն ու լուսաբանությունը: Նա արծարծում է Հայ երկրի, Սովետական Միության և եվրոպական գրականության աչքի ընկնող խնդիրները, բնորոշելով նոցա անթերս կողմերը և տալով գրական դեմքերի գնահատականները: Ամսագիրը հրատարակում է հայ հին մատենագրական նորություններ՝ տալով նոցա ուսումնասիրությունը, այլև սովետական նոր գրական երկերի գրախոսականները: Նա տալիս է հայրենադարձ ժողովրդի կյանքի

տնտեսական նկարագիրը հայրենի երկրում, նորա տնտեսական և հոգեկան վիճակը և նորա վերելքը բոլոր ապարեզներում: Նա ծանոթացնում է հայությանը իր դեկավարող սկզբունքների հետ և համայն հայությանը կապում է իր միջոցով հայրենիքի և հայրենի ժողովրդի հետ: Ամսագիրը արձագանքում է նաև համամարդկային բնույթ կրող կարեւորագույն հարցերին, որպիսին է համաշխարհային խաղաղության և ազգերի ու պետությունների համագործակցության և եղբայրության հարցերը: Այսպիսի թերթի գոյության անհրաժեշտությունը, ընդհանուր ամամար և մանավանդ սփյուռքի հայության համար ինքնին հասկանալի է, որի ապացույցը հայրենի երկրի և սփյուռքի հայության դրական վերաբերմունքն է»:

«Էջմիածին» ամսագրի Ա համարի առաջին էջում ազգընտիր տեղակալը «Հայ եկեղեցու պարտքը իր ժողովրդի հանդեպ» առաջնորդող հոդվածում գրում էր.

«Հայ եկեղեցին որպես արթուն հովիվ դարձրեք շարունակ պաշտպանել է իր ժողովրդի պայքարն օտար բռնակալների տիրապետության դեմ, օրհնել է հայ ժողովրդի դիմակալության ոգին, ներշնչել է ազգային անկախության գաղափարը, մշակել է ազգային ինքնագիտակցության զգացումը:

Հայ անձնավեր հոգևորականներ՝ Մեծն Ներսես, Ղևոնդ Երեց և ուրիշներ, պայքարի ժամին խաչն ու Ավետարանը ձեռքներին դեպի հաղթություն են առաջնորդել հայ զորքին»:

Խաղաղ կյանքի տարիներին ևս հայ եկեղեցականներ իրենց նվիրել են «եկեղեցու պայծառացմանը, հիմնել են վանքեր, նրանց կից դպրոցներ, գրի են առել հայ ժողովրդի պատմությունը, հարստացրել եկեղեցական գրականությունը, ճոխացրել հոգևոր տաղերգությունը:

Հայ եկեղեցին իր ժողովրդի նկատմամբ ունեցած սիրո և հոգատար վերաբերմունքի ցայտուն օրինակներ ցուցաբերեց նաև Հայրենական պատերազմում, հավատարիմ նախնյաց պանդներին: Հայրենի երկրի և սփյուռքի հայ ժողովուրդ, եթե իբրև հայ մարդ և իբրև հայ ազգ ապրել կուզես, դիր քո ձգտումներն ու հույսերը մեր հայրենիքի ու Հայրապետական Աթոռի առաջ, հավատալով, որ նրանք են արտիդ սրբությունների և իղձերի պահապանն ու կատարողը:

Հայը, բացի Սովետական Հայաստանից, չունի այլ հայրենիք, հայը Հայաստանից դուրս չունի այլ հաստատուն կովան, բաց եթե հայ եկեղեցին և նրան գլխավորող Ամենայն Հայոց Հայրապետությունը՝ ս. Էջմիածնի Հայրապետական Աթոռով» (1941 հուլիս 30, կոնդակ):

Արդարև, հայ եկեղեցու և հայ ժողովրդի գոյության, հավերժության արմատներն ու ապագան գտնվում են այստեղ, ս. Էջմիածնի հազարամյա խորհրդի և վերածնած հայրենի հողի վրա:

Ամսագրի հիմնական, կարևոր և առաջին խնդիրներից մեկը եղավ 1945 թվականի հունիսի 16-ին Մայր Աթոռում ազգային-եկեղեցական ժողովի գումարումը, հայրապետական ընտրության, օծման հանդիսությունների կազմակերպումը, որոնք լայնորեն արձանագրվեցին ամսագրի էջերում:

1945 թվականի հունիսի 16-ին Մայր Աթոռ ս. Էջմիածնում գումարվեց ազգային-եկեղեցական ժողով, զբաղվելու առանձնապես կաթողիկոսական ընտրության հարցով, և ընդհանրապես՝ մեր եկեղեցու վերաբերյալ մի շարք այժմեական և հրատապ հարցերով:

«Հայ եկեղեցին ցարդ բարոյական տեսակետով միասնական էր,—գրում է ամսագրում՝ նորընտիր կաթողիկոսը,—այսօր տեսա համերաշխության ոգին վերադարձած մեր մեջ»:

Պատգամավորներին Մայր Աթոռ էին բերել ոչ միայն եկեղեցասիրության, այլ նաև հայրենաքաղաքության զգացմունքները:

Ամսագիրը 1945 թվականի հունիսից սկսած բազմաթիվ էջեր է նվիրել պատգամավորների տպավորություններին, հուշերին, հարեմական ապրումներին:

Ամսագիրը դարձավ առաջինը, որը սփյուռքի և հայրենիքի միջև ստեղծեց սիրո, համագործակցության ոգեշունչ ու կենդանի կամուրջ, անքակտելի միություն՝ մրկավ բաժանված հայության երկու մեծ հատվածների միջև:

«Էջմիածին» ամսագրում տպագրվեցին մեծագործ Հայրապետի 56 կոնդակներ, քարոզներ, ճառեր, որոնք մեր ժամանակի եկեղեցական մատենագրության մարգարիտներն են, գաղափարական բովանդակության և արտահայտչական ձևերի գեղեցկության տեսակետներից, և որոնց մեջ նա դրել էր իր հավատալիքի ոգին, հայրենասեր սիրտը, նվիրական ու համամարդկային վեհ մտքերը: Այդ կոնդակներում միաժամանակ շոշափված-լուսաբանված են պայծառությամբ, հայրապետական հատուկ հեղինակությամբ և իմաստությամբ մեր ազգային-եկեղեցական կյանքի մեծ իրադարձությունները, ժամանակակից հարցեր: Առաջին համազգային, պատմական ճշմանկություն ունեցող հարցը, որի վրա լայնորեն կանգ է առնում ամսագիրը, դա ներգաղթի հարցն է: Ամսագիրը Հայոց Հայրապետի անունից ջերմորեն ողջունում էր կենտրոնական կառավարության և հայրենի բարեխնամ իշխանության

հայրենասիրական մեծ նախաձեռնությունը, պատմական որոշումը. «Դեպի երկիր, ամեն ինչ ներգաղթի համար» հայրապետական կոչով ամսագիրը դիմում էր արտասահմանի առաջնորդներին, ազգային մարմիններին և մամուլին կազմակերպելու հայ ժողովրդի ներգաղթի գործը:

«Դարձե՞ք, որդյակք իմ, դարձե՞ք տունը ձեր հայրական, ջարդեցե՞ք մեկընդմիջտ օտար ժայռերի վրա գաղթացույթը ձեր դարավոր և վերադարձե՞ք շենշող հայրենիքը մեր:

Գաղութահայությունը պետք է ունենա միայն և միայն մի սևեռակետ՝ Սովետական Հայաստան, դեպի ուր նա պետք է ուղղի իր սիրագործով հայացքը: Երևան տանող ուղին՝ դա հայ ժողովրդի դարավոր գաղթականությանը վերջ դնող ուղին է հանդիսանում: Ներգաղթի պետական որոշումը՝ դա հայ ժողովրդի փրկության մակույկն է, որ վերջապես պիտի փրկի զարհուրելի նավաբեկության մատնված հայ ժողովրդի բեկորներին: Հոգեզմայլ է սփյուռքի պատմական հայրենադարձը: Ով բացահայտ թե գաղտնի դավեր է լարում հայ սփյուռքի հայրենադարձի դեմ, նա ակամա դուրս է մնում հայ ժողովրդի ազգային-հոգևոր միասնականությունից»: Այս առթիվ ամսագիրը հրատարակում էր նաև Հայոց Հայրապետի կոնդակը ուղղված համաշխարհային հայկական կոնգրեսին՝ ազգահավաքման և հայրենի հողերի վերամիացման, ինչպես նաև ուղերձներ՝ երեք մեծ պետությունների ղեկավարներին, հայկական հողերի Սովետական Հայաստանին կցվելու մասին:

«Էջմիածին» ամսագրի անունը սերտորեն կապված է նաև արդիականության մեծագույն հարցի՝ խաղաղության համաշխարհային շարժման և եկեղեցու ու աշխարհի միջև դիալոգի հարցի հետ:

«Էջմիածին» ամսագիրը խաղաղության շարժման ստեղծման առաջին իսկ օրերից, 1949 թվականից, իր գիտակից և դրական վերաբերմունքն է արտահայտել հոգուտ այդ շարժման:

«Մենք այսօր,—գրում է ամսագրում Գեվորգ Զ-ը,—իրավունք չունենք լռելու, երբ համայն մարդկության ապագա անվտանգությունը և խաղաղ կյանքի խոստումը ենթակա է վտանգի և հոգևած մարդկությունը կանգնած է նոր պատերազմի, նոր թշվառության առաջ... Հայաստանյայց եկեղեցին հավատարիմ իր ավանդական սկզբունքներին իր ձայնն է բարձրացնում խաղաղության օգտին:

Պատերազմ՝ նշանակում է միլիոնավոր մարդկանց մահ, շեն բաղաբների և գյուղերի կործանումն ու ավեր և մշակույթի արժե-

քավոր ստեղծագործությունների ոչնչացումն:

Խաղաղություն՝ նշանակում է ապրել, ստեղծագործել և երջանիկ կյանք վարել:

Հայ ժողովուրդը, որը պատմական անցյալում լիապես ճաշակել է պատերազմի դառնությունը, որ՝ Առաջին համաշխարհային պատերազմում մեկուկես միլիոն զոհ է տրվել և Երկրորդ հայրենական պատերազմում իր հարազատների և բազմաթիվ սիրատուն զավակների կորուստն է ողբացել, խաղաղություն է պահանջում:

Բացի հիմնական այս հարցերից, «Էջմիածին» ամսագիրը միշտ էլ իր էջերը սիրով տրամադրել է պատմական, հայագիտական, բանասիրական, եկեղեցական արվեստի, հայ եկեղեցու պատմության միլիոնավոր արժեքավոր հոդվածների հրատարակության:

Ամսագիրը դառնում է նաև հայագիտական լուրջ հրատարակություն, «Արարատ»-ի հայագիտական ավանդույթների շարունակողն ու ծառանգորդը:

Առաջին համարում գիտական արժեքներ կայացնող բովանդակալից հոդվածներ, ուսումնասիրություններ են հրատարակել Ստ. Մալխասյանը՝ «Հայերը ե՞րբ են ընդունել քրիստոնեությունը», Հր. Աճառյանը՝ «Հայ տառերի գյուտի ստույգ թավականը», Գ. Լևոնյանը՝ «Հովհաննես վարդապետ Մրգուզ», պրոֆ. Ա. Աբրահամյանը՝ «Խաչատուր երեց Կաֆայեցու տարեգրությունը»:

Այնուհետև հաջորդ համարներում ամսագրին իրենց աշխատակցությունն են քերել հայագիտական մտքի պայծառ ու վաստակավոր ներկայացուցիչներ, այդ թվում՝ բազմավաստակ գիտնական Գարեգին Կաթողիկոս Հովսեփյանցը, դոկտ. Երվանդ Շահագիզը, Վարպետը՝ Ավ. Իսահակյանը, Արտավազդ արքեպ. Սյուրմեյանը, Սիրարիի Տեր-Ներսիսյանը, Ար. Ալբուհանյանը, պրոֆ. Առ. Առաքելյանը, պրոֆ. Սիմյոնովը, Արամ Երեմյանը, Հարություն Քյուրտյանը, Նորայր, Դերենիկ եպիսկոպոսները, Մայր Աթոռի միաբաններ Ռուբեն վրդ. (ապա եպիսկոպոս) Դրամբյանը, Եզնիկ վարդապետը, հոգևոր ճեմարանի դասախոսները, Միհաս Միմասյանը, Հովսեփ Գրիգորյանը, Վ. Բդույանը, Պատրիկը: Տարիների ընթացքում «Էջմիածին» ամսագրի շուրջ համախմբվեց այսպես հայագիտությանը զբաղվող լուրջ գիտնականների մի հույլ: Այս համատարակման մեջ կարելի չէ հանգամանորեն խոսել ամսագրում հրատարակված բանասիրական, հայագիտական, պատմա-բանասիրական, եկեղեցագիտական ուսումնասիրությունների գիտական արժեքների և կարեվորության մասին: Դա առանձին ուսում-

նասիրության հարց է, որը հավանաբար կը կատարվի հետագայում:

1868 թվականի հունվարին հրատարակվող «Արարատ»-ի Ա համարը անպաճույճ, փոքրիկ ու նիհար մի տետրակ էր, ութ էջից բաղկացած, մինչ 1944 թվականին հրատարակվող «Էջմիածին» ամսագրի Ա համարը բաղկանում էր 52 մեծադիր տպագրական էջերից, ուներ շքեղ շապիկ և տիտղոսաթերթ, գեղարվեստորեն ձևավորված նկարիչ Տարագրոսի կողմից:

«Էջմիածին» ամսագրի հրատարակությունը մշակութային ուշագրավ երևույթ է հայ լրագրության պատմության և Մայր Աթոռի ժամանակակից տարեգրության մեջ, հայրենական մշակույթի ծաղկման այս փառափայլ օրերին:

1955 թվին, հոկտեմբերին, ս. Լուսավորչի Աթոռի վրա էր բարձրանում Ս. Տ. Վազգեն Ա Հայոց Հայրապետը, որն Իր դեպի ս. Էջմիածինն ունեցած պաշտամունքով և իրավ հայրենասիրությամբ շարունակում էր Գեվորգ Զ-ի եկեղեցական և հայրենասիրական գործունեությունը, երիտասարդական թափով, ընդարձակ արդյունավորությամբ և իրագործումներով: Այդ գահակալությամբ մի նոր էջ էր բացվում Մայր Աթոռի ժամանակակից պատմության և հայ եկեղեցու մեր օրերի տարեգրության մեջ:

Այդ օրվանից անցել են աշխատանքի, կառուցումների, վերաշինության, հաջողությունների և դժվարությունների տասնչորս տարիներ՝ լի հոգևոր, մշակութային, եկեղեցաշեն և հայրենամարդկային ոգևորիչ իրագործումներով:

Այդ սրտառույժ ճիգերի, կառուցումների, հաջողությունների և դժվարությունների կենդանի օրագրությունն է հանդիսացել «Էջմիածին» ամսագիրը, հայրապետական կոնդակների, քարոզների, ելույթների, մամակների հրատարակություններով, որոնք միշտ զարդարել են ամսագրի առաջին էջերը, և որոնց միջոցով Հայոց Հայրապետը Իր խոհերն ու ապրումները, Իր հոգին ու սիրտն է բացել Իր հոգևոր զավակների առաջ, հայրապետական հեղինակությամբ, ընդհանրապես լավատեսությամբ և երբեմն էլ՝ դառնությամբ, բայց միշտ սիրով ու համբերությամբ: «Էջմիածին» ամսագիրը եղել է Հայոց արդի Հայրապետի սրտին ամենամոտ ձեռնարկը: Վազգեն Ա Հայրապետը մեր ժողովրդի քրիստոնեական և հայեցի կրոնա-քարոչական, հայրենասիրական դաստիարակության գործում մեծ և պատասխանատու դեր է հատկացրել «Էջմիածին» ամսագրին:

Ն. Ս. Օծությունն ամսագրի խմբագրության առաջ խնդիր է դրել հոգևոր սնունդ և

ազգային-հայրենասիրական իրավ գիտակցություն տալ հայ ժողովրդին, պատկերել Մայր Աթոռի, միաբանության, հոգևոր ճեմարանի կյանքը իր բոլոր կողմերով, լայն կերպով արձագանքել ներքին թեմերի և սփյուռքի ազգային-եկեղեցական կյանքին, առանձին սիրով ու գուրգուրանքով պատկերել Արարատի հովերժական մայվածքի ներքո հայրենի հողի վրա հոգևոր, մշակութային, տնտեսական իր զարթոնքը ապրող, երեկ նահատակված և այսօր հրաշափառապես հարություն առած մեր ժողովրդի կյանքը, արձագանքել միջեկեղեցական հարաբերություններին և միաժամանակ իր էջերը լայնորեն բանալ հայ եկեղեցու պատմության, եկեղեցական մատենագրության ու եկեղեցական արվեստի հետ աղերս ունեցող գիտական լուրջ հոգվածների և ուսումնասիրությունների առաջ: Մի անգամ ևս, մեր օրերին էլ, գրի և տպագրության շնորհիվ ս. Էջմիածինը դառնում էր «բացեալ աղբիւր գիտութեան Աստուծոյ» (Վորյուն): Որովհետև ամսագրի հրատարակությունը, Մայր Աթոռի տպարանի վերաբացումը ուղիղ շարունակությունն են մշակութային ու հայրենասիրական այն մեծ գործի, որի սկիզբը դրեցին ս. Սահակն ու ս. Մեսրոպը, տարբեր պայմանների մեջ, տարբեր ձևերով, բայց նույն վեհ նպատակի համար:

Ամսագիրը ընթանում է Վեհափառ Հայրապետի գծած ուղիով: Նա՛ է իրական խմբագրապետը:

Ն. Ս. Օծությունը հետևողականորեն և արթնամտությամբ հետևում, հսկում է ամսագրի հրատարակության վրա, որպես Մայր Աթոռի պաշտոնաթերթի, մի հանգամանք, որը բարձրացնում է պատասխանատվության զգացումը խմբագրական աշխատանքում: Ամեն մի բառ և նախադասություն անցնում է Հայոց Հայրապետի սրտի ու մտքի միջով, հասնելու համար իր ժողովրդի սրտին ու գիտակցությանը, որպես «հայրապետական հրամանա» տպված խոսք և մտածում, պատգամ և օրհնություն:

1956 թվին, հուլիսին, հայրապետական կարգադրությամբ, Մայր Աթոռում «Էջմիածին» ամսագրի խմբագրությունը իր հրատարակության 13-րդ տարում ունենում էր իր առանձին, մասնավոր խմբագրական գրասենյակը՝ 3 մնայուն աշխատակիցներով՝ խմբագիր, մեկ մեքենագրող-սրբագրիչ և մի առաքիչ: Ամսագրի տպաքանակը 2000-ից բարձրացվում է 3500-ի: Մեծ ուշադրություն էր դարձվում ամսագրի բովանդակությանը, նյութերի ընտրությանը, գեղարվեստական ձևավորմանը և տպագրության կանոնավորությանը: Ամսագրի գեղարվեստական ձևավորումը, Հայոց Հայրապետի ցուցմուն-

քով, կատարում էր ճարտ. հաղդասար Ար-
գումանյանը:

Ն. Ս. Օծությունը Իր գահակալության ա-
ռաջին իսկ օրից մտածում էր օծտել «Էջ-
միածին» ամսագրի խմբագրությունը նաև
սեփական տպարանով: Մինչև 1961 թվա-
կանը ամսագիրը տպվում էր Երևանի
տպարաններում:

Վազգեն Ա Հայրապետը հոգեկան մեծ
հրճվանքով և լավատեսությամբ գրում էր
հայրապետական Իր անդրանիկ կոնդակում.

«Մայր Աթոռի պաշտոնաթերթը պիտի
շարունակե իր դերը կատարել ի միաթա-
րություն և ի դաստիարակություն մեր հա-
վատացյալ ժողովուրդին և երբ Մեզ խոս-
տացված նվիրատվությամբ հաջողվեց Մայր
Աթոռի տպարանը հիմնել, պիտի սկսինք
հրատարակել նաև այլ պարբերականներ ու
հոգևոր-եկեղեցական գրականություն և
Մայր տաճարի զանգակները հաղթական
պիտի դողանքն և հորիզոնն հորիզոն պի-
տի ավետեն թե՛ այստեղ կենդանի է ս.
Մեսրոպի ոգին և կանգուն՝ ս. Էջմիածինը՝
հայ ժողովուրդը լուսավորելու իր փառա-
գարդ ճամփուն վրա»:

1961 թվի հոկտեմբերին ԱՄՆ-ի հայոց
նվիրատվությամբ բացվում էր Մայր Աթոռի
տպարանը, «լույսի նոր վառարան մը մեր
եկեղեցիին և համայն հայ ժողովրդի կյան-
քին մեջ»,—գրում էր Հայոց Հայրապետը
տպարանի բացման առթիվ գրած իր կոն-
դակում, 1961 թվի հոկտեմբեր 16-ին:

Վազգեն Ա-ը գահակալեց նոր ու ավելի
նպաստավոր պայմաններում և ամսագրի ա-
ռաջ դրեց նոր ու այժմեական այլ խնդիր-
ներ:

1956-ից սկսած «Էջմիածին» ամսագիրը
ամենայն կարևորությամբ իր էջերը տրա-
մադրում էր հայրապետական արտասահ-
մանյան ուղևորությունների պատմական նը-
շանակությամբ, սփյուռքի մեր ազգային-ե-
կեղեցական կյանքի տարագրության մեջ,
որպես Ն. Ս. Օծության գահակալությունը
հատկանշող ու նշանավորող իրադարձու-
թյուն:

Ն. Ս. Օծությունը արդարև մեծ կարևորու-
թյուն է տալիս հովվապետական Իր այցե-
ություններին: Ցանկանում էր ամձամբ տա-
նել Մայր Աթոռ ս. Էջմիածնի օրհնություն-
ներն ու վերածնված Հայոց մայր հողի ու
ժողովրդի ողջունները սփյուռքին, ճանաչել
մեր նվիրապետական Աթոռներն ու թեմերը,
ծանոթանալ իր ժողովրդի ապրումներին,
հույսերին, մտահոգություններին, սփյուռքի
ազգային-եկեղեցական կյանքին և Իր այ-
ցելությամբ, քարոզներով միաթարել, ոգե-
վորել ու ամրապնդել կապը Մայր Աթոռի,
սփյուռքի ու հայրենիքի միջև:

Սփյուռքը Հազգ Հայրապետի բարձր
անձնավորության և հայրապետական հեղի-
նակության մեջ շոշափելիորեն մարմնացած
էր տեսնում հավերժական ս. Էջմիածինն ու
վերածնված մայր հայրենիքը և լսում պատ-
գամը մեր նախնաց: Ս. Էջմիածինը ինչպես
միշտ, այսօր ևս առավել հանդիսանում է
մեր հավատքի Մասիս սարը, բարախող
սիրտը հայ ժողովրդի, հայրենասիրության
մշտավառ օջախը և մեր ազգային իդեալ-
ների մարմնացումը:

Հայ սփյուռքը թանկագին աղամանդի
նման փշրված ու ցանված օտար հորիզոն-
ների տակ ու ենթակա տարբեր մշակույթ-
ների ազդեցության, չի կարող ապրել, եթե
չխարսխի գաղափարական ամուր հիմքերի
վրա:

Ս. Էջմիածին և մայր հայրենիք. ահա եր-
կու գաղափարականներ, երկու սրբություն-
ներ, որոնց ներշնչումով և տեսիլքով միայն
հայ սփյուռքը կարող է գոյատևել: Սփյուռքի
համար չկա այլ փրկարար ճանապարհ, եթե
ոչ բոլոր հայ հոգիների եղբայրացումն ու
միավորումը Էջմիածնի լույսին ու հայրենի-
քի վեհ զգացումին մեջ:

Մեր օրերի մեծագույն հրամայականը
մայր հայրենիքից դուրս և հեռավոր ափերի
վրա ապրող հայության ազգապահպանման
և գոյատևման հարցն է:

Ով այսօր իր հոգին չի լուսավորում՝ ս.
Էջմիածնից ճառագայթող լույսով և իր սիր-
տը չի տաքացնում վերածնած հայրենիքի
լուսավոր ապրումներով, ոչ մեկ բանով կա-
րող է ջերմանալ, հայանալ մանավանդ ու
գորանալ: Սփյուռքի հայության գիտակցու-
թյան մեջ այս մտածումը արդեն իսկ հայ-
րապետական ուղևորությունների առիթով
բյուրեղացած հավատք, ապրում ու առաջ-
նորդող ոգի է դարձել:

Ահա թե ինչո՞ւ «Էջմիածին» ամսագիրը
իր խմբագրականներում ամենայն կարևո-
րությամբ նշում էր, մեկնաբանում՝ հայրա-
պետական ուղևորությունների ազգային-
եկեղեցական, միջեկեղեցական, միջպետա-
կան նշանակությունը, երբ Հայոց Հայրապե-
տը նման առիթներով անհրաժեշտ էր հա-
մարում նաև, որպես հայ եկեղեցու գերա-
գույն պետ և գլուխ, ներկայանալ Իր այցե-
ած երկրների պետական ու հոգևոր իշխա-
նությանց ու լսել բարի վկայություններ հայ
եկեղեցու, հայ ժողովրդի բարեմասնությանց
մասին:

Մայր Աթոռ ս. Էջմիածին, այսօր է՛ և հա-
վետ պիտի ըլլա՝ ինչ որ եղած է ի սկզբանե,
այսինքն, վե՛մ հավատքի, լո՛ւյս հոգիներու
և պաշտպան հայրենյաց,—պատգամում է
ամեն տեղ Հայոց Հայրապետը:

14 տարի «Էջմիածին» ամսագիրը Հայոց

Հայրապետի սուրբ բերանով այս նվիրական ճշմարտությունն էր քարոզել ու հասցրել իր յուրաքանչյուր ընթերցողի սրտին ու գիտակցությանը:

Ամսագրի էջերից Հայոց Հայրապետը միշտ իր խոսքն ու պատգամը առաջին հերթին ուղղել է սիրով և գործով հայ եկեղեցու ուխտյալ հոգևորականությանը, շեշտելով նրա հոգևոր-պատմական, հայրենասիրական ու մարդկային առաքելության վեհությունը, կոչման հերոսական քաղցրությունն ու երանությունը:

«Ի՞նչ վսեմ և ի՞նչ գեղեցիկ է հոգևոր կոչումը քահանայական... աստվածային սիրո գործիքներ եք դուք հավատացյալներու ծոցին մեջ, ուսուցանող եք և դաստիարակ, սրբացնող և մխիթարող...»:

Հայոց Հայրապետը ամսագրում տպագրված իր ելույթներում, ճառերում հաճախ է անդրադարձել նաև այսօր աշխարհը և մարդկությունը հուզող հոգեկան, ընկերային, բարոյական հարցերին, տազանալեզուն, դժվարություններին և ավետարանական ու քրիստոնեական մտածողությանը վերապահել է մեծ դեր և առաքելություն՝ աշխարհը մեր օրերում էլ վերանորոգելու իր սրտատույ ջանքերի մեջ, մարդկության երջանկության և բարօրության համար:

Մեր օրերում խաղաղության պաշտպանության հրամայականը և իրավ հայրենասիրությունը իրար լրացնող երկու լուսավոր ու ճշմարիտ սկզբունքներն են Հայոց Հայրապետի 14-ամյա գործունեության մեջ, Ավետարանի պատգամի և քրիստոնեական մտածողության լույսի մեջ պայծառացած:

«Խաղաղությունը կյանքի առողջ և ստեղծարար ուժերու ներդաշնակորեն զարգացող գոյակիճակն է արդարության լույսի տակ: Մեր օրերում երբ մարդու հանճարը թոփալ է առած նվաճելու համար նյութական տիեզերքը ամբողջ միմյն արև՝ աղբյուրը լույսին, ինչքան հրաշալի պիտի ըլլար տեսնել հաղթանակը նույն մարդուն բարոյական հանճարին, նվաճումը արդարության և խաղաղության լույսին, որ դարեր առաջ շողաց հավատքի և հույսի բարձունքներեն, աշխարհին բերելով պատգամը Աստուծո՝ «Յերկիր խաղաղութիւն և ի մարդիկ հաճութիւն»,—գրում է Հայոց Հայրապետը:

Հայրենասեր Հայրապետը մեծ հուզումով և ապրումով ավետում է ամսագրի էջերից՝ իր գավակներին. «Այստեղ, մայր հողի վրա, վերջապես, հաջ կշինե, կստեղծե իրեն համար: Կշինե իր ներկայի ու ոսկի ապագայի համար: Այստեղ ոչինչ կկորսվի, ոչինչ կը պակսի: Ամեն ինչ կմեկտեղվի, ամեն ինչ կկուտակվի, ամեն ինչ կաճի: Եվ ինչ որ այստեղ կշինվի, այդ կմնա մեզի միայն:

Ու հայ հայրենիքի վերածննդան այս օրերում, Լուսավորչի անմար կանթեղն ալ, Արագածի կատարեն, սև ամպերեն ազատած, նոր շողակաթումով, իր շնորհները կսփռե հայոց աշխարհին և հայաստանցիներուն, նոր կյանք առած՝ լուս խորան սրբազնասուրբ Էջմիածնի օրհնությամբ:

Ոչ երազ է այլևս, և ոչ ալ պատրանք: Իրավ է, սիրելի՛ք, Մայր Հայաստանը վերածնած է այսօր, Մայր Հայաստանը խաղաղ է այսօր, Մայր Հայաստանը կապրի կենսալի, կապրի կառուցելով, կկառուցե երգելով՝ ողորմությամբ Աստուծո հարցն մերոց և աղոթքներովը Հայաստանյայց առաքելական ս. եկեղեցվո: Հայ ժողովուրդը արցունքով սերմանեց և այսօր ցնծությամբ և փառքով կհմմնե:

Ինչպես տեսնում ենք հայրապետական կոնգակներից, քարոզներից, ելույթներից կատարված այս համատոտ ծաղկաքաղի մեջ, ամեն տեղ էր Նա՛, Հայոց Հայրապետը, իր մեծ սրտով, մտքով ու խոհերով: Նրա հայրապետական նաշվածքից չի վրիպել երբեք իր ժողովրդին և եկեղեցուն վերաբերող ոչ մի ազգային ու միջեկեղեցական իրադարձություն: Նրա լայն ու խորունկ սիրտը ընդգրկել է աշխարհի բոլոր հայաբնակ վայրերը՝ Ամբիլիաս, Երուսաղեմ, Կ. Պոլիս, Եվրոպա, հեռավոր Ամերիկաներ, Մերձավոր Արևելք, Աֆրիկա, Հնդկաստան և Ավստրալիա:

Ն. Ս. Օծության օրով «Էջմիածին» ամսագրի խմբագրությունը դառնում է նաև Մայր Աթոռի հրատարակչականը, ի պաշտոնե և ի կոչմանե:

Խմբագրության հսկողությամբ է հրատարակվում ամեն տարի Մայր Աթոռի տարեկան օրացույցը (14 մամուլ): Խմբագրությունն է հրատարակել նաև հետևյալ աշխատությունները.

1. 1956 թվականին արտասահման հայրապետական Ա ուղևորության գիրքը, 24 հրատարակչական մամուլ, պատկերազարդ, 332 էջ.

Ունեցավ երկրորդ տպագրություն Բեյրութում:

2. 1958 թվականին վեհափառ Հայրապետի ծննդյան 50-ամյակի առթիվ «Վազգեն Ա Հայրապետ Հայոց», գիրք Ա, 29 հրատարակչական մամուլ, 402 էջ.

3. 1960 թվականին «Տ. Տ. Վազգեն Ա Հայրապետի երկրորդ ուղևորություն»-ը, 28 հրատարակչական մամուլ, 325 էջ.

4. 1960 թվականին «Տանն Կիլիկիո կաթողիկոսությունը պատմության լույսի տակ, համառոտ ակնարկ», 120 մեծադիր էջ.

5. 1961 թվականին Վազգեն կաթողիկոս, «Հոգեբանության դասագիրք», 8 մամուլ, 110 էջ.

6. 1962 թվականին «Էջմիածին» արքովը, հայերեն և անգլերեն լեզուներով, շուրջ 50 մլար, 8 մամուլ.

7. Արտասահմանյան Գ, Դ, Ե, Զ և Է ուղևորության բացառիկները, կամ միացյալ համարները՝ առանձնատիպերով.

8. 1966 թվականին Հ. Ծ. Սիրունու «Հայ եկեղեցին ռուսներին հողի վրա. Նիկոլա Յորգա», 17 մամուլ, 266 էջ.

9. 1968 թվականին Վեհափառ Հայրապետի ծննդյան 80-ամյակի առթիվ հայրապետական կոնգրեսների, քարոզների, ճառերի, նամակների հատընտիրը՝ «Վազգեն Ա Հայրապետ Հայոց», Բ գիրք, 24 հրատարակչական մամուլ, 818 էջ:

Խմբագրությունը պատրաստել է, և այժմ մամուլի տակ են.

ա) ուղևորության 8-րդ գիրքը, 26 հրատարակչական մամուլ,

բ) Նոր Կտակարանի թարգմանություն. Չորս Ավետարանների և «Գործք առաքելոց»-ի աշխարհաբար թարգմանությունը, 20 հրատարակչական մամուլ.

գ) «Էջմիածին» արքով, Բ հրատարակություն, բարեփոխված, հայ-ռուս-անգլերեն լեզուներով, շուրջ 100 մլար, 8 մամուլ:

Մասնավոր կարևորությամբ պետք է նշել «Էջմիածին» ամսագրի հրատարակած 15 բացառիկ համարները, եկեղեցական, ազգային մեծ տոների և համազգային հոբելյանների առիթով:

1. 1955 թվականին հոկտեմբեր-դեկտեմբեր համարները ազգային-եկեղեցական ժողովի գումարման, կաթողիկոսական ընտրության, օծման, գահակալության և առաջին մյուռոնոսիսության հանդիսությանը նվիրված բացառիկը, պատկերազարդ.

2. 1958 թվականին Վեհափառ Հայրապետի ծննդյան 50-ամյակի հանդիսությանը նվիրված բացառիկը.

3. 1962 թվականին ս. Մեսրոպի ծննդյան 1600-ամյակին նվիրված բացառիկը.

4. 1962 թվականին ազգային-եկեղեցական ժողովի գումարման և երկրորդ մյուռոնոսիսության հանդիսությանը նվիրված բացառիկը.

5. 1965 թվականին Ապրիլյան եղեռնի 50-ամյակին նվիրված բացառիկը, 200 մեծադիր էջ ամսագրի.

6. 1965 թվականին Վեհափառ Հայրապետի գահակալության 10-ամյակի հանդիսության և Ապրիլյան եղեռնի հուշարձանի բացման նվիրված բացառիկը.

7. 1966 թվականին Ոսկանյան Աստվածաշնչի տըպագրության 300-ամյակին նվիրված բացառիկը, 250 մեծադիր էջ ամսագրի.

8. 1967 թվականին Հոկտեմբերյան հեղափոխության 50-ամյակին և հայ ժողովրդի ազգային վերածնության 46-ամյակին նվիրված բացառիկը.

9. 1968 թվականին Մարդարաբադի հերոսամարտի 50-ամյակին նվիրված բացառիկը.

10. Նույն թվականին Սանահին և Հաղպատ վանքերի հիմնադրության 1000-ամյակին նվիրված բացառիկը.

11. 1968 թվականին Վեհափառ Հայրապետի արտասահման կատարած 8-րդ ուղևորությանը նվիրված բացառիկը.

12. 1968 թվականին «Արարատ» ամսագրի հրատարակության 100-ամյակին նվիրված բացառիկը 120 մեծադիր էջ և «Արարատ»-ի նյութերի մատենագիտություն, 80 մամուլ.

13. Երևանի 2750-ամյակին նվիրված բացառիկը. Այս տարի նախատեսված են բացառիկ համարներ նվիրել.

1. Հովհաննես Թումանյանի և անմահ Կոմիտաս վարդապետի ծննդյան 100-ամյակին.

2. Հայոց Հայրապետի ծննդյան 80-ամյակին, եպիսկոպոսական ժողովի հրավիրման և երրորդ մյուռոնոսիսության հանդիսության:

Պետք է նշել նաև հայրապետական մի շարք կոնգրեսների առանձին գեղարվեստական շքեղ ու ճաշակավոր ձևավորմամբ հրատարակությունը, օրինակ.

Հայրապետական Ա կոնգրակ. Ս. Մեսրոպի ծննդյան հազարվեցհարյուրամյակի կոնգրակ.

Ապրիլյան եղեռնի հիսնամյակի կոնգրակ. Աստվածաշնչի 300-ամյակի կոնգրակ.

Կոմիտասի ծննդյան 100-ամյակի կոնգրակ և այլն:

Հայրապետական կոնգրակների գեղարվեստական ձևավորումը կատարեցին ճարտ. Բ. Արզումանյանը և նկարիչ Գ. Խանջյանը:

Վազգեն Ա Հայրապետի օրով «Էջմիածին» ամսագրին իրենց թանկագին աշխատակցությունն են բերել Մայր Աթոռի միաբաններ տ. Հայկազուն արքեպիսկոպոսը, տ. Կոմիտաս, տ. Պարգև, տ. Հուսիկ, տ. վահան եպիսկոպոսները, տ. Ներսես Ժ., տ. Արսեն, տ. Նարեկ, տ. Գևորգ վարդապետները, Վարպետը՝ Մարտիրոս Սարյանը, Գերագույն հոգևոր խորհրդի անդամներ, պրոֆ. Ա. Առաքելյանը, պրոֆ. Ա. Դարիբյանը, Գր. Հակոբյանը, Արտ. Տիրացյանը, Ս. Մելիքեթյանը, Հովհ. Թովմազյանը, հոգեվոր ճեմարանի դասախոսներ Գր. Գյուլյանը, Պ. Ծախաչյանը, Ս. Անդրյանը, Մայր Աթոռին առնչվող ճարտարապետական հանձնաժողովի անդամներ պրոֆ. Կ. Ղաֆադարյանը, պրոֆ. Վ. Հարությունյանը, Ռ. Իսրայելյանը, գիտության, արվեստի ներկայացուցիչներ, պրոֆ. Կ. Մելիք-Օհանջանյանը, պրոֆ. Եր. Տեր-Մինասյանը, պրոֆ. Վ. Առաքելյանը, Հմ. Հարությունյանը, Խաչատուր Կանայանը, Հարություն Թորջյանը, Հովհաննես Եղիազարյանը, Գեղամ Մարգարյանը, Ա. Սահիգյանը, պրոֆ. Լևոն Մելիքեթ-Բեկը, Մարիետա Ծախիգյանը, Կոստան Զարյանը, Զ. Սյուրմեյանը, Համաստեղը, Արամ Հայկազը, Վահե Հայկը, պրոֆ. Ռ. Աթալյանը, Ալ. Հարությունյանը,

Օհան Դուրյանը՝ յուրաքանչյուրն իր մասնագիտության գծով:

Այստեղ առանձին կարևորությամբ պետք է նշեմ Մատենադարանի տարեց և երիտասարդ ու խոստումնալից մի խումբ մտավորականների աշխատակցությունը, հատկապես Ապրիլյան եղեռնի 50-ամյակի, Ոսկանյան Աստվածաշնչի 800-ամյակի, մեծ Հոկտեմբերի 50-ամյակի առթիվ մեր հրատարակած բացառիկներին: Բոլորն էլ սիրված ու ճանաչված մտավորականներ, ինչպիսիք են պրոֆ. Ասատուր Մնացականյանը, պրոֆ. Գ. Աբգարյանը, պրոֆ. Հակոբ Անասյանը, Ս. Քոլանջյանը, Ծահնագարյանը, Օ. Եզանյանը, Ն. Թահմիզյանը, Հ. Մելքոնյանը, Ս. Տեր-Ղևոնդյանը, Ն. Բարթիկյանը, Ա. Մաթևոսյանը, Պ. Մուրադյանը և այլ մտավորականներ, Ռաֆիկ Իշխանյանը, Խաչիկ Սամվելյանը, Գևորգ Մարոյանը, Նշան Մուրադյանը, Գոհար Ազնավուրյանը, Նիկեղ Ոսկանյանը, Բնարիկ Կորկոտյանը:

Այստեղ շնորհակալությամբ և երախտագիտությամբ պետք է նշեմ նաև սփյուռքահայ ծանոթ և բազմավաստակ մտավորական պրոֆ. Հ. Ժ. Սիրունու մնալուն աշխատակցությունը ամսագրին, 1960 թվականից սկսած, պատմա-բանասիրական բովանդակալից ուսումնասիրություններով, ավելի քան 70 հեղինակային մամուլի ծավալով: Մայիսի համարում ավարտեցինք Սիրունու «Կոմիտասին հետ» հուշագրությունը, հայ երաժշտության Նարեկացու ծննդյան 100-ամյակի առիթով, գրված մեծ սիրով ու պաշտամունքով, շուրջ 20 մամուլի ծավալով:

1965 թվականին, հայրապետական բարեհաճ կարգադրությամբ, «Էջմիածին» ամսագրի խմբագրին օգնելու համար կազմվեց խմբագրական մի մարմին, Մայր Աթոռի միաբաններից, հոգևոր ճեմարանի դասախոսներից և այլ ծանոթ մտավորականներից բաղկացած: Խմբագրական մարմնի անդամներ են եղել Վահան Եպիսկոպոսը, Արսեն Վարդապետը և Ս. Մելիքսեթյանը:

Այժմ խմբագրության մարմնի անդամներն են Հովհաննես քհն. Մարությանը՝ դասախոս հոգևոր ճեմարանի, պատմական գիտությունների թեկնածու Սուրեն Քոլանջյանը, 1965 թվականից սկսած, բանասիրական գիտությունների թեկնածու և հոգևոր ճեմարանի դասախոս Ս. Անթոնյանը և ամսագրի աշխատակից Ա. Սահակյանը:

«Էջմիածին» ամսագրի հրատարակության 25-ամյակին նվիրված սույն զեկուցումը ավարտելուց առաջ, այս հանդիսավոր առիթով, օրհնաբեր ներկայությամբ Հայոց Հայրապետի, սրտագին պարտականությունը ունեմ մի շարք երախտագիտական և շնորհակալական խոսքեր ասելու որպես խմբագիր:

Մեր երախտագիտության ու որդիական խորը հարգանքի առաջին խոսքը պարտինք ուղղել լուսաբնակ Տ. Տ. Գևորգ Զ մեծագործ Հայրապետի հիշատակին, որը եղավ համագային ու դարավոր այս հաստատության մեր օրերի վերագարթոնքի ու վերակենդանության իմաստուն ու հավատավոր ճարտարապետը, առաքելատիպ վերանորոգիչը, օժտված պայծառ իմացականությամբ, գործնական ձեռներեցությամբ, անձնագործ նվիրումով: 1945 թվականին ազգային-եկեղեցական ժողովում կարդացած իր զեկուցագրում նա նշում էր, որ 1943 թվին Մայր Աթոռում մնացել էին որպես միաբան ինքը և մի վարդապետ: Ժեմարանը փակվել էր 1917 թվականին: Միաբաններից շատերը մահացել էին: Գևորգ Զ-ը փաստորեն սկսում էր իր գործը «ոչնչից», բայց հավատքով ու տեսիլքով: Նա գահակալեց ու գործեց մեր եկեղեցու, ժողովրդի և հայրենիքի կյանքում պատմական նշանակություն ունեցող վճռական ու բացառիկ իրադարձություններով հարուստ շրջանում և հանդիսացավ ստեղծված նոր կացության նոր և հազվագյուտ ղեկավարը և Մայր Աթոռը դրավ իր պատմական առաքելության բարձրության վրա, որպես մեր ժողովրդի ուխտի տապանակի, որպես բովանդակ հայության ազգային-եկեղեցական ու հոգևոր կյանքի կենտրոնաձիգ ուժի:

Երախտագիտության ու շնորհակալության մեր երկրորդ խոսքը պարտինք ուղղել, ի դեմս ՀՍՍՀ Միևնախորհրդի սովետին առընթեր հայ եկեղեցու գործերի խորհրդին, հայրենի հարազատ ու բարեխնամ կառավարությանը, որի օրհնական, իրավական և գործնական օգնությամբ հրատարակվում էր «Էջմիածին»-ը:

Սրտագին շնորհակալության խոսք ունենք նաև ամսագրի նախկին խմբագիրներին ուղղվա:

1944—1955 թվականներին «Էջմիածին» ամսագիրը ունեցել է երեք խմբագիր:

Ամսագրի առաջին խմբագիրն է եղել մեր սիրելի և հարգելի պրոֆ. Ա. Առաքելյանը, նախկին Գևորգյան ճեմարանի սան, որը այնքան ձեռնհաստեղծ ու մեծ արդյունավորությամբ խմբագրել է ամսագիրը 1944—1948, ապա 1955—56 թվականներին 6 ամիս և միաժամանակ որպես հոգևոր ճեմարանի դասախոս ու այնուհետև նաև Գերագույն հոգևոր խորհրդի անդամ իր սրտագին անշակցություն և բերել Մայր Աթոռի եկեղեցական-մշակութային, կրթական-դաստիարակչական, կազմակերպչական աշխատանքին:

տանքներին, Գևորգ Զ և Վազգեն Ա կաթողիկոսների օրով:

Ամսագրի երկրորդ խմբագիրն է եղել ազնիվ մի մտավորական՝ Լևոն Կիսիբեկյանը, 1948—1950 թվականներին:

Ամսագրի երրորդ խմբագիրն է եղել ծանոթ գիտնական, պրոֆ. Աշոտ Աբրահամյանը, 1950—1955 թվականներին: Պրոֆ. Ա. Աբրահամյանի անունը նույնպես կապված է Մայր Աթոռի պատմության հետ, 1943 թվականից սկսած, երբ նա որպես Գերագույն հոգևոր խորհրդի գիտքարտուղար այցելեց Մերձավոր Արևելքի մի շարք երկրներ՝ որպես Ամենայն Հայոց Հայրապետության նկիրակ, և եղավ նորաբաց հոգևոր ճեմարանի առաջին դասախոսներից և ապա խմբագիր ամսագրի:

1956 թվականից մինչև այսօր, Վազգեն Ա Հայրապետի գահակալության առաջին օրերից, «Էջմիածին» ամսագիրը խմբագրել է Ա. Հատիսյանը, որի աշխատակցությունը սակայն ամսագրին սկսվել է 1952 թվականից, որպես խմբագրի տեղակալ:

Մասնավոր և անկեղծ շնորհակալության խոսք ունեն նաև Մայր Աթոռի տպարանի տեսուչ Մուկոչ Մինասյանի, ամսագրի տեխնիկական խմբագիր Հ. Մկրտչյանի և տպարանի ողջ աշխատակիցներին ուղղված, որոնք մեծ սիրով և ուշադրությամբ կատարել են միշտ Ամենայն Հայոց Հայրապետի, Մայր Աթոռի տպագրական բոլոր հանձնարարությունները և առաջին հերթին՝ «Էջմիածին» ամսագրի հրատարակության գործը:

«Էջմիածին» ամսագրի հրատարակության 25-ամյակի առթիվ մեր ամենախոնարհ ու որդիական հարգանքն ու երախտագիտությունը մի անգամ ևս ներկայացնում ենք Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետին ու կրկնում մեր հավատարմության ու ծառայության մեր ուխտը՝ Իր բարձր ղեկավարության և օրհնության ներքո շարունակելու մեր էլ համեստ սպասը՝ ի նպաստ մեր մշակույթի, ի պայծառություն Մայր Աթոռ ու Էջմիածնի է ի մխիթարություն Հայոց Հայրապետի:

«Զֆոյս ի քոյոց քեզ մատուցանեմք» Հայոց արի և բարի Հայրապետ:

Օրհնի՛ր մեզ ու մեր աշխատանքը հաջորդ տարիներում է՛լ ավելի արդյունավետ, է՛լ ավելի օգտակար ծառայության համար, մեր Մայր եկեղեցուն, մեր հավատքի սրբությունը սրբոց Մայր Աթոռ ու Էջմիածնին ու վերածնած մեր մայր երկրի ու ժողովրդի փառքի ու բարօրության համար:

Այնուհետև ողջույնի խոսքով հանդես են գալիս հոգևոր ճեմարանի տեսուչ տ. Ներսես Ծ. վրդ. Պողոսպալյանը, «Էջմիածին» ամսագրի նախկին խմբագիրներ պրոֆ. Առ.

Առաքելյանը՝ նաև հանուն Գերագույն հոգևոր խորհրդի, պրոֆ. Աշ. Աբրահամյանը, հանուն Հայկական ՍՍՀ Մինիստրների սովետին առընթեր արխիվային վարչության՝ պետական կենտրոնական պատմական արխիվի դիրեկտոր Գրիգոր Հարությունյանը:

Հանդիսության ժամանակ «Էջմիածին» ամսագրի 25-ամյակի առթիվ ողջույնի խոսքով հանդես է գալիս նաև ուխտավորաբար Մայր Աթոռում գտնվող ամերիկահայ ծանոթ մտավորական դոկտ. Հակոբ Ներսիսյանը: Նա ասում է.

«Վեհափառ Տեր,

Երեք շաբաթներ ի վեր Ձեր սիրալի հրավերով, տիկնոջս հետ կգտնվիմ Մայր Աթոռի հովանիին տակ և մայր հայրենիքին հողի վրա որպես ուխտավոր:

Կարիք չկա ըսելու թե որպիսի հուզմունք և հրճվանքով աղոթեցիք և մեր ուխտը կատարեցիք ու Էջմիածնի տաճարին նկիրական կամարներու ներքև և երանությամբ դիտեցիք հավերժական Մասիսն ու անոր նալվածքին տակ նոր կյանքի կոչված մեր ժողովուրդը:

Մեր ուխտավորության այս օրերուն ավելի սերտ կերպով քան երբեք հաղորդվեցանք մեր նախնիքներու հավատքին և զգացիք շունչը ամեն քայլափոխի հայոց նոր պատմությունը ստեղծող մշակույթի, արվեստի և գիտության մեր տիտաններուն:

Այսօր մեր ուրախությունը կրկնապատկված է երբ Ձեր շնորհաբեր ներկալության կմասնակցիք «Էջմիածին» ամսագրի հրատարակության 25-ամյակի հանդիսության:

Դեռ Մայր Աթոռ ոտք չկոխած «Էջմիածին» ամսագրի խմբագիր և իմ բարեկամ պ. Հատիսյանին ուղղված նամակիս մեջ արտագին ցանկություն կհայտնեի ներկա ըլլալ այստեղ այսօր այս հանդեսին, մեր որդիական ակնածանքը բերելու ամսագրի հիմնադիր լուսաբանակ Տ. Տ. Գևորգ Զ կաթողիկոսի հիշատակին, ինչպես նաև մեր հարգանքի արտագին տուրքը և մեր բարեմաղթությունները ներկայացնելու ազգիս այս նոր օրերու Վեհափառ Հայրապետին, որ Իր եկեղեցանվեր գործունեությամբ, և Իր բազմակողմանի հմտությամբ մասնավորաբար, կվայելե խոր հարգանքը և որդիական հավատարմությունը ամերիկահայ բովանդակ ժողովուրդին և ի մասնավորի ամերիկահայ մտավորականության:

Մենք բարձր կգնահատենք «Էջմիածին» ամսագրի կատարած առաքելությունը և դերը և նշած ենք որ անոր բովանդակությունը տարվե-տարի կդառնա լուրջ եկեղեցագիտական և հայագիտական:

Գիտեք ամենքդ ալ, որ ամերիկահայ նոր սերունդը կշանա ինքզինքը հայ պահել մեր

ազգային ավանդությանց ծիրին մեջ: Բայց տեղական պայմաններու քերումով շատ քիչեր միայն կրնան հետևիլ «Էջմիածին» ամսագրի նման լուրջ և բովանդակալից հրատարակության հոգվածներուն, հայերեն լեզվով:

Վեհափառ Տե՛ր, Դուք արդեն իսկ մտածած եք ինչպես ես գիտեմ և ողջունելի մտածումը ունեցած եք, տարին գոնե 3—4 համար անգլերեն լեզվով ալ հրատարակել ամսագիրը՝ խտացնելով անոր հոգվածները, եթե կարելի է, մասնավորաբար Մայր Աթոռի կյանքին և հայրենիքի մշակութային նվաճումներու մասին լուրերու բաժինով: Այդ ձևով օգտակար եղած կըլլանք ոչ միայն սփյուռքի անգլիախոս նոր հայ սերունդին, տալով անոր Մայր Աթոռի հավերժ կենսունակության հավաստիքը, այլ նաև քույր եկեղեցիներու հետ ալ հարաբերության մեջ մտած կըլլանք մեր ժամանակը հատկանշող էկումենիկ ոգիով: Այսպիսով սփյուռքի մեր նոր սերունդը կմնա հավատարիմ իր հայրերու հավատքին, հայրենասիրական ոգիին և մյուս կողմե քույր եկեղեցիներու հոգևոր պետեր՝ և ղեկավար անձինք ավելի լավ կը ճանչնան հայ եկեղեցին, անոր ճշմարիտ պատմությունը և ավելի լավ կգիտակցին, որ մեկ է հայ եկեղեցին, մեկ է անոր նվիրապետությունը Մայր Աթոռ ս. Էջմիածնի գլխավորությամբ և օրհնությամբ:

Այս առթիվ կուզեի ավելցնել նաև, որ երջանկությունը ունեցա ճանչնալու Մայր Աթոռի նոր միաբանությունը. այցելեցի հոգևոր ճեմարան. ուխտի գացի Վաղարշապատի մեջ թե՛ այլ տեղեր ուրիշ սրբավայրեր. այցելեցի հայրենիքի պատմական հին ու նոր հուշարձանները, գեղեցիկ ու տեսարժան վայրերը ու ամեն տեղ գտա մեր ազնկալածեն շատ ավելին:

Մասնավորաբար տպավորված եմ հոգևոր ճեմարանի ուսումնա-դաստիարակչական մակարդակով, ինչ որ անհրաժեշտ սլալման է, եթե մեր եկեղեցին պիտի ընթանա արդիական աշխարհի պահանջներու համաձայն և պիտի կատարե իր առաքելությունը մեր ժողովուրդի ծոցին մեջ նաև մեր օրերուն:

Կրկին որդիական երախտագիտություն և համբույր, հայրապետական Ձեր սուրբ Աջույն և բոլոր շնորհակալություն մեզի ցույց տրված հյուրասիրության և ուշադրության համար:

Պիտի մեկնինք մեր մեջ պահելով անմոռաց հիշատակը որպես մասունք և օրհնություն այս սուրբ տեղերուն:

Խաղաղության պաշտպանության հանրապետական կոմիտեի ընդհանուր քարտուղար տիկին Լ. Խաչատրյանը իր ողջույնի

խոսքի մեջ հայտնում է, որ «Էջմիածին» ամսագրի խմբագիր Ա. Հատիսյանը և խմբագրությունը պարգևատրվել են Սովետական Միության Խաղաղության պաշտպանության Կենտրոնական կոմիտեի կողմից պատվոգրերով՝ 25-ամյա հայրենասիրական և խաղաղասիրական գործունեության համար:

«Էջմիածին» ամսագրի հրատարակության 25-ամյակին նվիրված հանդիսության Ա բաժինը եզրափակվում է հայրապետական օրհնության խոսքով:

Ն. Ս. Օծությունը մի անգամ ևս ոգեկոչում է հիշատակը Տ. Տ. Գևորգ Զ կաթողիկոսի, որը եղավ համազգային ու դարավոր այս մեծ հաստատության մեր օրերի վերագարթո՞ւքի և վերականգնության հավատավոր ու իմաստուն մեծ ճարտարապետը:

Այնուհետև Վեհափառ Հայրապետը Իր բարձր գնահատությանն ու օրհնությանն է արժանացնում «Էջմիածին» ամսագրի նախկին խմբագիրների՝ պրոֆ. Առ. Առաքելյանի և պրոֆ. Աշ. Աբրահամյանի, խմբագրական մարմնի անդամների և ամսագրի հրատարակությանն իրենց ծառայության բաժինը բերած հոգևոր և աշխարհական մտավորականների աշխատանքները:

Վեհափառ Հայրապետը Իր խոսքի և օրհնության ավարտին Իր մասնավոր և ջերմ գոհունակությանն է արժանացնում Իր գահակալության 14 տարիների ընթացքում «Էջմիածին» ամսագրի խմբագիր Ա. Հատիսյանի ծառայությունը հուզիչ ու գեղեցիկ օրհնության կոնդակով, որը տպվել է սույն համարի 3—4 էջերում:

Ն. Ս. Օծության բարձր գնահատությանն են արժանանում նաև ամսագրի աշխատակիցներ Սարգիս Մարգարյանը, Վոլոդյա Աբրահամյանը և Արամայիս Մահակյանը, որոնք աջահամբույրով նվերներ են ստանում Հայոց Հայրապետից:

Տասը րոպե տևող ընդմիջումից հետո, գործադրության է դրվում «Էջմիածին» ամսագրի հրատարակության 25-ամյակին նվիրված հոբելյանական հանդիսության գեղարվեստական ծրագիրը:

Հոգևոր ճեմարանի Ա լսարանի ուսանող Խաչիկ Խաչատրյանը արտասանում է Ջարեն Մելքոնյանի «Էջմիածին» բանաստեղծությունը, իսկ Բ դասարանի ուսանող Վրեժ Նաճարյանը՝ Հովհ. Թումանյանի «Լուսավորչի կանթեղը»:

Մայր տաճարի երգեցիկ խմբի անդամ և Անդրկովկասի երաժշտության ստուգատեսի դպիներին **Էլեոնորա Մելքոնյանը** կատարում է Տիգրան Մանուդյանի «Դավիթ մարգարե» և «Երբ ես լաշխարի ելի»՝ դաշնակի ընկերակցությամբ Համիկ Տեր-Սիմոնյանի:

Հոգևոր ճեմարանի երգչախումբը, երաժշտության դասատու **Խորեն Մելիսանյանի** ղեկավարությամբ, կատարում է Կոմիտաս վարդապետի հարսանյաց երգերից, այդ թվում՝ «Փեսին գո՛վքը», «Հանելուկ», «Ծորջպար» և «Խումար պառկե», ապա Մարտին Մազմանյանի «Կարմիր վարդ»-ը:

Հայաստանի ջութակահարների համույթը, հանրապետության վաստակավոր արտիստ **Գևորգ Աճեմյանի** ղեկավարությամբ և դաշնամուրի ընկերակցությամբ, կատարում է՝ Բախ-Գուն՝ «Ավե Մարիա», Կոմիտաս վարդապետ՝ «Ալ ալլուդա» և «Կաքավիկ», Արամ Խաչատրյան՝ «Անտանտիստ» և «Սուսերով պար», և Դիմեսկու՝ «Ռումինական շուրջպար»:

Հանրապետության վաստակավոր արտիստուհի և Մայր տաճարի երգեցիկ խմբի մենակատար Լուսինե Զաքարյանը կատա-

րում է «Լուսավորչի կանթեղը», երաժշտությունը՝ Ծափան Դերպերյանի, «Ուրախ լեր», «Սուրբ, սուրբ» և Կոմիտասյան «Հայաստան»-ը:

«Էջմիածին» ամսագրի հրատարակության 25-ամյակին նվիրված հանդիսության զեղարվեստական բաժինը ավարտվում է ընդհանուր ու խանդավառ ծափողջույնների և սրտագին արտահայտությունների մեջ:

Հաճումն Վեհափառ Հայրապետի տ. **Հայկազուն արքեպիսկոպոսը** ջերմ շնորհակալություն է հայտնում օրվա հանդիսությունը կազմակերպող «Էջմիածին» ամսագրի խմբագրությանը և հանդեսին իրենց շնորհալի մասնակցությունը բերած արվեստագետներին, երգիչներին, արտասանողներին և բոլորին՝ իրենց ներկայության համար:

